

HODNOTENIE KVALITY STREDNÝCH ODBORNÝCH ŠKÔL V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

NOVOTA Marian – ZÁŇ Michal – TKÁČ Lukáš – KADNÁR Jozef – KLIEROVÁ Martina – ZÁHORCOVÁ Erika – RIDZOŇOVÁ Zuzana – ŠTEFKOVÁ Petra – PODAŘIL Martin – ŠTÚR Milan – PETNUCHOVÁ Jana – HORŇÁKOVÁ Veronika, SR

Resumé

V príspevku sa venujeme hodnoteniu kvality stredných škôl v Slovenskej republike. V Slovenskej republike neexistuje rebríček hodnotenia kvality stredných škôl a uskutočňuje sa len porovnávanie kvality vysokoškolského štúdia. Hodnotenie kvality stredných škôl a ich absolventov je aktuálnou témou, no systém hodnotenia nie je doteraz dostatočne vyriešený. Nevyhnutným krokom je vytvoriť funkčný systém hodnotenia odborného školstva v SR.

Kľúčové slová: indikátor, hodnotenie, kvalita.

QUALITY EVALUATION OF VOCATIONAL SECONDARY SCHOOLS IN SLOVAKIA

Abstract

The article presents the evaluation of the quality of secondary schools in Slovakia. In Slovakia, there is no evaluation of the quality ranking of secondary schools and only comparison is made of quality university education. Evaluation of the quality of secondary schools and their graduates is a hot topic, but the rating system is not yet sufficiently resolved. An essential step is to create a functional system of evaluation of vocational education in Slovakia.

Key words: indicator, evaluation, quality.

Úvod

Naším cieľom je v rámci projektu č. 026STU-4/2011, vytvoriť model hodnotenia kvality odborného vzdelávania a prípravy na stredných odborných školách v SR. Jedným z prvých krokov k vytvoreniu funkčného modelu bolo stanovenie si základných indikátorov a systému ich hodnotenia. Pre efektívne hodnotenie bolo potrebné určiť také množstvo indikátorov, aby ich nebolo ani málo a ani príliš veľa. Zároveň však museli dostatočne pokryť široké spektrum hodnotiacich aspektov strednej školy. Z tohto dôvodu sme navrhli jedenásť indikátorov. V tomto článku sú podrobne rozpísané prvých päť indikátorov.

1 Jazyková kompetencia žiakov

V súčasnosti si pracovný trh vyžaduje nie len technicky zdatného absolventa, ale človeka ovládajúceho minimálne jeden svetový jazyk. Štandardom na stredných odborných školách v Slovenskej republike je maturita z anglického jazyka na úrovni B1.

Pri hodnotení tohto indikátora sme sa zamerali na sledovanie tzv. percentilu školy. Percentil školy vyjadruje umiestnenie školy v rámci všetkých škôl, na ktorých prebehlo testovanie v danom predmete. Tento údaj sa určí tak, že školy sa usporiadajú do poradia podľa dosiahnutej priemernej úspešnosti v teste. Ich poradie vyjadrí hodnota percentilu na stupnici od 0 do 100. Hodnota percentilu sa zaokrúhli na jedno desatinné miesto. Percentil vyjadruje, aké percento škôl dosiahlo horší výsledok ako porovnávaná škola. Ak sa napríklad

škola umiestnila na 90. percentile, jej výsledok interpretujeme tak, že 90 % škôl získalo horší výsledok v danom teste.

Príklad hodnotenia:

3 = percentil	90,0	-	100,0
2 = percentil	80,0	-	89,9
1 = percentil	70,0	-	79,9
0 = percentil	0,0	-	69,9

2 Kvalita učiteľa

Pri návrhu hodnotenia indikátora sme vychádzali z meraní vstupných a výstupných determinantov kompetencií učiteľov. Je potrebné vytvoriť determinanty, ktoré poslúžia ako merateľné indikátory na základe ktorých, možno hodnotiť učiteľovu stagnáciu, progresiu alebo regresiu na každom stupni osobitne.

Navrhujeme vytvoriť osobný rozvojový plán učiteľa (ORPU)

ORPU pre absolventa pedagogickej fakulty (0 až 1 rok praxe) by vychádzal z:

- hodnotenia výsledkov štúdia,
- hodnotenia absolvovanej pedagogickej praxe na cvičnej škole,
- hodnotenia výsledkov pedagogickej praxe cvičným učiteľom,
- hodnotenia iniciatívy a prínosu počas pedagogickej praxe,
- a samotného hodnotenia praxe študentom

ORPU pre začínajúceho učiteľa (1 až 3 roky praxe) by obsahoval:

- indikátory z tabuľky +
- hodnotenie inovačných trendov vo vyučovaní

ORPU pre učiteľa s 3-5 ročnou praxou by pozostával z:

- rovnakých determinantov ako u učiteľa s 1 až 3 ročnou praxou
- hodnotenia v samovzdelávaní v rámci ČŽV
- hodnotenia výskumných prác v oblasti vzdelávania

ORPU pre učiteľa s viacročnou praxou by zohľadňoval:

- rovnaké determinanty ako u učiteľa s 3 až 5 ročnou praxou
- hodnotenie zvyšovania ďalšej kvalifikácie
- hodnotenie v prínose do obsahu kurikula
- hodnotenie v rozvoji nových stratégií a inovácií vo vyučovaní na školskej, národnej a medzinárodnej úrovni
- hodnotenie aktivít vo výskumnej oblasti výchovy a vzdelávania

Manažment školy na začiatku školského roku pripraví ORPU pre jednotlivých učiteľov s merateľnými determinantami. Navrhujeme každoročné hodnotenie týchto determinantov na stupnici (dobré, priemerne a nedostatočne), ktoré sa následne budú zapisovať do ORPU na začiatku a na konci školského roku. U učiteľov s praxou viac ako 1 rok sa doloží na začiatku roka aj hodnotenie s predchádzajúceho roku.

3 Výsledky žiakov

Pri hodnotení tohto indikátora sme sa zamerali na výsledky škôl v jednotlivých predmetoch externej časti maturitnej skúšky.

Pri jednotlivých školách sa bude posudzovať:

- počet testovaných žiakov z daného predmetu (matematika, slovenský jazyk a literatúra),
- priemerná úspešnosť školy v danom predmete,
- rozdiel úspešnosti školy oproti národnému priemeru (NP) v danom predmete.

Počet žiakov definujeme ako počet všetkých žiakov odborných škôl v SR testovaných v danom roku (napr. testovaní v EČ MS 2011 z daného predmetu). Priemerná úspešnosť školy je daná priemerom úspešnosti všetkých testovaných žiakov danej školy v danom predmete. Rozdiel oproti národnému priemeru vyjadruje rozdiel priemernej úspešnosti školy oproti národnému priemeru v danom testovanom predmete. Kladná hodnota znamená, že priemerná úspešnosť školy je vyššia ako národný priemer. Záporná hodnota znamená, že priemerná úspešnosť školy je nižšia ako národný priemer.

Úspešná škola má vysoký štandard, pravidelne sleduje výkony a usiluje sa o dosiahnutie úspechu. Pri posudzovaní dosiahnutých vzdelávacích výsledkov úspešná škola pracuje s vysokou pridanou hodnotou. Uvedomuje si výstupný stav, úroveň výsledkov svojej práce, hlavne vzhľadom k podmienkam vzdelávania, ekonomickým zdrojom a vstupnému stavu.

Uvedený indikátor bude mať priradenú váhu (svoje skóre) na základe, ktorej získajú jednotlivé stredné školy predstavu o výsledkoch svojich žiakov. Táto hodnota bude prepočítaná na každú zúčastnenú školu a po vyhodnotení sa školy zoradia podľa výšky dosiahnutého skóre.

4 Miera využitia metód hodnotenia, skúšania a klasifikácie

Pedagogická diagnostika sa zaoberá objektívnym zisťovaním, posudzovaním a hodnotením vonkajších a vnútorných podmienok ako aj priebehu a výsledkov výchovno-vzdelávacieho procesu. Školské hodnotenie je v prvom rade prostriedkom pre rodičov, ktorý im zaisťuje informácie o úspešnosti či neúspešnosti ich dieťaťa v škole.

Kvalita škôl na Slovensku sa v poslednej dobe posudzuje aj z pohľadu hodnotenia výsledkov výučby. Z tohto dôvodu je na mieste dať do pozornosti nasledujúce oblasti hodnotenia žiakov vzhľadom na hodnotenie kvality školy: formy a metódy preverovania žiakov, formy a metódy hodnotenia žiakov, klasifikácia žiakov, vplyv skúšania na psychickú pohodu či nepohodu žiakov, vplyv hodnotenia na motiváciu žiakov.

V rámci indikátora využitia metód hodnotenia, skúšania a klasifikácie sme si zvolili tri úrovne:

1. úroveň štandard: využitie formatívneho hodnotenia v procese výučby
2. úroveň minimum: zahŕňa metódy hodnotenia, skúšania a klasifikácie, ktoré vyplývajú z odporúčaní zákona a metodického pokynu.
3. úroveň maximum: podiel žiaka pri hodnotení, sebahodnotenie

Na získanie údajov využijeme metódu pozorovania, ktorá má formu hospitačného záznamu. Získané údaje budeme hodnotiť vzhľadom na úrovne, ktorým sa prideli bodová hodnota vzhľadom na výskyt (3 = maximum, 2 = štandard, 1 = minimum, 0 = nespĺňa žiadnu možnosť).

5 Využívanie metód a foriem

Medzi dôležité faktory pre dobre a kvalitne odvetenú prácu učiteľa je jeho odborná erudovanosť, skúsenosti, motivácia k lepšej činnosti, chuť i entuziazmus. Učiteľ musí nie len poznať zákonitosti a normy vyučovacieho procesu, ale predovšetkým sa musí vedieť nimi riadiť. Sú isté atribúty o ktorých učiteľ rozhodovať nemôže ako dĺžka vyučovacej hodiny či rozvrh. Čo sa týka spôsobu výučby, sa medze nekladú. Je veľa spôsobov ako riadiť vyučovací proces.

Pri určovaní hodnotenia indikátora „Metódy a formy vyučovania“ sme stanovili za najdôležitejšie kritérium metódy založené na charaktere poznávacej činnosti študentov.

Z celkovej váhy hodnotenia indikátora sme metódam priradili 70%. Zostávajúcich 30% sme vyčlenili pre formy vyučovania. Stanovili sme si poradie a prideliť k jednotlivým metódam váhu. Pri určení váhy jednotlivých metód sme prihliadali na to, ako vedú žiakov k samostatnému mysleniu, vytváraniu nových a inovačných riešení a samostatnej či tímovej tvorivej činnosti.

Pri hodnotení miery využívania metód a foriem vyučovania sa budú sledovať a hodnotiť ukazovatele na troch úrovniach:

1. minimum: informačno - receptívna a reproduktívna metóda, hromadná forma vyučovania
2. štandard: minimum + výskumná metóda, skupinová forma vyučovania
3. maximum: štandard + problémový výklad a heuristická metóda, individuálne vyučovania

Na získanie údajov využijeme metódu dotazníkov a interview.

6 Efektívne využívanie materiálnych prostriedkov

Pojem efektívnosť možno v školskom prostredí chápať ako spôsob vyučovania, v ktorom ide o vzájomný vzťah medzi časom, energiou a výsledkom učebnej činnosti.

7 Kvalita fyzického prostredia

Pri návrhu hodnotenia sme sa zamerali na prostredie, ktoré bezprostredne súvisí s výchovno-vzdelávacím procesom.

8 Partnerstvá a zdroje

Indikátor partnerstiev a zdrojov je dôležitým prvkom určujúcim smerovanie odbornej školy..

9 Kvalita psychosociálneho prostredia

V rámci tohto indikátora by sa malo hodnotiť kvalita života detí a mládeže v školskom prostredí a kvalite života slovenských učiteľov.

10 Miera absolventov ďalej študujúcich

Hodnotenie tohto indikátora by nemalo spočívať len v analýze kvantity absolventov strednej školy pokračujúcich v ďalšom štúdiu, ale mala by sa zohľadniť aj kvalita školy, na ktorej absolvent študuje.

11 Miera absolventov ďalej študujúcich

Tento indikátor by mal zohľadniť percento absolventov strednej školy, ktorí sa ani po troch mesiacoch po ukončení školy nezaradia do pracovného procesu a sú evidovaní na úradoch práce.

Záver

Cieľom projektu je vytvorenie manuálu, pomocou ktorého si dokážu stredné školy vytvoriť vlastné autoevalvačné nástroje na meranie kvality svojho vzdelávacieho prostredia. Za hlavný autoevalvačný nástroj sa v projekte zvolil dotazníkový prieskum.

Projekt sa teraz nachádza v štádiu, kedy vieme pomenovať niektoré vybrané indikátory kvality. Po pridelení váh jednotlivým indikátorom a subindikátorom bude nasledovať ich overenie v praxi. Finančné zabezpečenie projektu neumožňuje aplikáciu

všetkých indikátorov. Z existujúcich navrhnutých indikátorov budú vybrané tie, ktoré umožnia relatívne rýchly a finančne prijateľný zber údajov. V projekte však budú popísané všetky náležitosti k jednotlivým indikátorom a budú tvoriť podrobnú metodiku pre stredné odborné školy na hodnotenie kvality.

This article is supported by the project KEGA no. 026SUT-4/2011 - Model evaluation of the quality of vocational training in secondary vocational schools in Slovakia.

Použitá literatúra

1. CHRÁSKA, M. *Metody pedagogické diagnostiky*. Olomouc: PdF UP, 1988.
2. BRÄGGER, G.; POSSE, N. (2007): *Instrumente für die Qualitätsentwicklung und Evaluation in Schulen IQES. Wie Schulen durch eine integrierte Gesundheits- und Qualitätsförderung besser werden können*. Band 1: Schritte zur guten Schule. Netzwerk Bildung und Gesundheit OPUS NRW, bildung + gesundheit Netzwerk Schweiz, Schule & Gesundheit Hessen (Hrsg.), ISBN 978-3- 03905-348-3, h.e.p. Verlag AG, Bern.
3. Česká republika. *Organizace vzdělávací soustavy České republiky*. Evropská komise: 2010. Dostupné na internete: [2. 5. 2011] [Online 2009/2010] <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_CS.pdf>.
4. KOLÁŘ, ŠIKULOVÁ. *Hodnocení žáků*. Grada Publishing: 2005. ISBN 80-247-0885-X
5. MALČÍK, HUDEC. *Vlastní hodnocení školy*. Společnost pro kvalitu školy: 2010.
6. PASCH, M. a kol. *Od vzdělávacího programu k vyučování – Jak pracovat s kurikulem*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7367-054-2.
7. HUNTER, E. *Džungle před tabulí*. Praha: Omnia, 1979. ISBN 73/605-22-8.5
8. GARY, D. F. JONAS, F. S. *Vyučovací styly učitelů*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-471-7
9. SKÁLA, R. *Kvalita výuky na středních školách před a po školské reformě očima pedagogů*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2010.

Kontaktní adresa:

NOVOTA Marian, Ing.
ZÁŇ Michal, Ing.
TKÁČ Lukáš, Mgr.
KADNÁR Jozef, Ing.
KLIEROVÁ Martina, Ing.
ZÁHORCOVÁ Erika, Ing.
RIDZOŇOVÁ Zuzana, Ing.
ŠTEFKOVÁ Petra, Ing.
PODAŘIL Martin, Ing.
ŠTÚR Milan, Ing.
PETNUCHOVÁ Jana, Ing.
HORŇÁKOVÁ Veronika, Ing.

Katedra inžinierskej pedagogiky,
Materiálovotechnologická fakulta STU,
Paulínska 16, 917 24 Trnava, SR,
tel.: +421 33 55 11 033
fax: +421 906 068 299

Institute of Engineering Pedagogy
Faculty of Materials Science
Paulínska 16, 917 24 Trnava, Slovak Republic
tel.: +421 33 55 11 033
fax: +421 906 068 299

e-mail: marian.novota@stuba.sk